Den feministiske vrede - igen

Et seriøst, vredt, provokerende og læseværdigt indlæg i den nye feministiske debat

Anita Frank Goth, Karen MacLean, Lene Myong Petersen, Katrina Schelin (red.): Nu er det nok. Så er det sagt. Rosinante, 2000. Illustreret. 183 s. 155 kr.

Af Lisbeth Bjerrum Jensen.

Det er fredag eftermiddag. Der er fredagsbar, og vi sidder en samling kvinder, drikker øl og snakker. Vi er alle sammen i tyverne eller først i trediverne, har et godt job eller er universitetsstuderende. Én har lige fået et ph.d.-stipendium, og hun siger, at hun stadig ikke har fattet, at nogen vil betale hende så mange penge. For hun er jo slet ikke klog nok. Og hun er overbevist om, at det kun er et spørgsmål om tid, før det vil afsløres, at hun jo i virkeligheden slet ikke er kvalificeret. Det viser sig, at vi alle sammen kender følelsen: "Det kan godt være, jeg fik 11 i mit speciale, men det er kun, fordi de slet ikke har opdaget det. Jeg snyder dem. I virkeligheden er jeg slet ikke så klog!"

Jeg kom til at tænke på den eftermiddag, da jeg læste *Nu er det nok. Så er det sagt*. Her skriver Sarah Højgaard Cawood om sig selv og de andre kvinder på sit studium:

> Måske var vi grundlæggende bange for, at det endelig skulle afsløres, at vi dybest set ikke hørte til på universitetet (eller på det attraktive job, i den spændende interesseorganisation, etc.), at vi når alt kom til alt var totale fiaskoer. Det var i hvert fald en af de fantasier, jeg selv led og stadigvæk lider under, og som mange af mine højt begavede veninder klager over, mens jeg aldrig har kunnet få nogle af mine mandevenner til at indrømme en sådan angst.

Nu er det nok. Så er det sagt er fuld af sådanne anekdoter og beskrivelser, hvor man genkender sit eget liv. Det er det, bogen vil: genkendelsen og bevidstgørelsen. Den vil argumentere for, at feminismen stadig er relevant, skabe debat ved med et feministisk perspektiv at sætte fokus på alle de ting i vores liv og hverdag, som vi har vænnet os til.

Listen er uendelig: Hvorfor er det mændene, der tager ordet ved forelæsninger på universitetet? Hvorfor passer det altid bedst, at det er kvinden, der har hovedansvaret for børnene? Hvorfor er der så stor lønforskel på mænd og kvinder?

Hvorfor er studieværterne i tv-shows altid en ung, smuk kvinde og en ældre, erfaren mand? Hvorfor har 29 procent af piger i alderen 14-24 problemer, der grænser til spiseforstyrrelser? Hvorfor er unge kvinder så fokuserede på, hvordan de ser ud, og om de nu er den slags, som "drengene er vilde med"? Det er ikke nye spørgsmål, tværtimod har de været oppe og vende gang på gang de sidste tyve år. Alligevel giver det stadig god mening at stille dem.

Elitære og ens

Bogen består af en indledning og 23 essays, skrevet af unge kvinder. Målgruppen er først og fremmest de unge piger og kvinder, teenagerne, men alle kan have glæde af at læse med. Også drengene og mændene, som bogen jo i lige så høj grad handler om. Bogens stil er hurtig, skarp, personlig og velformuleret, layoutet

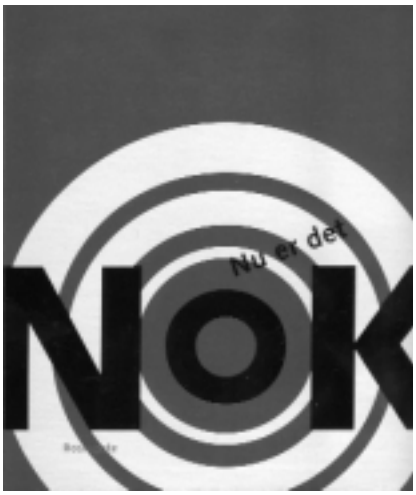

er hipt, med sort, sølv og pink udvendig og smarte billeder og fremhævede, forstørrede citater indvendig. Det er en bog, der henvender sig til unge kvinder, der vil være med fremme.

Hvad der godt kan irritere mig som læser, er ensheden i bogen. Nok er forskellige typer af kvinder på politisk korrekt vis repræsenteret, her er både lesbiske og en dragking, kvinder med en anden etnisk baggrund end dansk, kvinder med børn og kvinder, der ikke vil have børn. Alligevel synes de vældig ens: Det er unge, initiativrige kvinder, de fleste af dem fra København, de fleste af dem studerer eller har tilknytning til medieverdenen eller kreative miljøer.

Bogen er derfor også blevet kritiseret for at være for elitær. Til det vil jeg sige, at det måske netop er de kvinder, der har en teoretisk overbygning på deres vrede, der er i stand til at formulere den på tryk. Desuden er for eksempel problematikken med at få børn og karriere til at gå op i en højere enhed et spørgsmål, netop de unge, veluddannede kvinder har tæt inde på livet.

Også de enkelte historier er vældigt ens. De har et *før* og et *nu*: "Før jeg blev feminist, så... men nu, da jeg er bevidst, så...". Dette gør til tider bogen temmelig ensformig, men samtidig er det netop dens styrke: De beskrevne erfaringer er ikke blot én kvindes, tværtimod opleves verden sådan af mange hver eneste dag. Det specifikke bliver det generelle.

Uden forbehold

Det er oplagt, at forlægget til bogen er den svenske *Fittstim*, på dansk *Fisseflokken*, og kvinderne bag denne bog takkes da også på flappen for inspiration. Jeg mener dog, at *Nu er det nok. Så er det sagt* har en klar fordel frem for *Fisseflokken*, nemlig i forhold til titlen: Den lidt usikre, lidt generte teenager - og det er jo i høj grad også hende, bogen henvender sig til - vil hun gå ind i en boghandel og spørge efter Fisseflokken? *Nu er det nok* ligger langt bedre i munden.

Titlen *Nu er det nok. Så er det sagt* er meget velvalgt. Den afspejler den vrede, som kommer til udtryk i mange af historierne, og som man som (kvindelig) læser også føler bagefter. Her er ingen af de sædvanlige forbehold, som man plejer at måtte komme med, når man vil diskutere ligestilling, som for eksempel "Det er jo ikke, fordi jeg har noget imod mænd, men..." eller "Det er ikke, fordi jeg er rødstrømpe, men...". En hel masse ting, som det længe ikke har været *comme il faut* at sige, siges her. Kort og kontant - så er det sagt.

Nogle af indlæggene har jeg bidt mere mærke i end andre, for eksempel Bushra Naseems, Mette Boms og PUTs (Patruljen til Udrensning af Tvangsheteroseksualitet).

Bushra Naseem kalder sig dansk-pakistansk muslim og feminist, og hendes essay beskriver, hvordan det er at bo i Danmark og være kvinde med en pakistansk baggrund. Hun fortæller om sit forhold til Gud og Koranen, om ikke at måtte komme med på lejrskole, om tørklæder, om nogle danskeres fordomme og nogle muslimske mænds dobbeltmoral.

Det er et fint essay, der skiller sig ud, fordi forfatteren har nogle helt andre problemer at tage stilling til end mange af de andre kvinder i bogen, og fordi hun som den eneste har et helt fast holdepunkt i tilværelsen, nemlig Gud.

Mette Boms "Når Alba læser op af novellen" er en smuk fortælling om et venskab mellem to meget forskellige kvinder. Der er ikke nogen af bogens forfattere, der ikke er velformulerede, men Mette Bom kan virkelig *skrive*, og mens mange af de andre indlæg bærer præg af at være del af en debat, kunne Mette Boms fortælling godt stå alene.

Debatten bobler

Jeg har det nok sværest med PUTs indlæg, skrevet kollektivt, "da deres arbejdsmåde er kollektiv". Hvor meget jeg end ser mig selv som ung, lesbisk feminist, så har jeg det virkelig svært med udtalelser som

> Når vi tager vores afvigerrolle på os, er det næsten umuligt for os at begå os på arbejdsmarkedet. For det første er det meget svært for os at omgås heteroseksuelle i det daglige. For det andet medfører det meste lønarbejde, at vi bruger vores arbejdskraft på at videregive normer og strukturer, der tjener til opretholdelse af det heterofile herredømme.

Jeg er heller ikke glad for deres militante metoder, som for eksempel det hærværk mod Social- og Arbejdsministeriet og to arbejdsformidlinger, de selv nævner i deres indlæg. Selvfølgelig er det fint, at alle mulige grupper høres, men når der nu er gjort så meget ud af at høre *forskellige* kvinder, ville jeg da også gerne have haft en indlæg af en lesbisk kvinde, der ikke vil omstyrte samfundet.

Det synes, som om der endelig er kommet gang i den offentlige debat om mænds og kvinders ligestilling. Den bobler frem i medierne, fra den danske oversættelse af *Fittstim*,

over en række talkshows og andre programmer i tv og til avisernes læserbrevsspalter og den allestedsværende Hanne Vibeke Holsts bog *Min mosters migræne*.

Nu er det nok. Så er det sagt er et seriøst, vredt, hårdtslående, provokerende og læseværdigt indlæg i denne debat. Køb den, læs den og forær den til en teenagepige.

Lisbeth Bjerrum Jensen er cand.mag. i engelsk og dansk.